

TARIK BUĞRA’NIN FİKİR YAZILARINDA POLİTİKA VE POLİTİZASYON ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

The Considerarions on Politics and Politicizing in Tarık Buğra’s Essays

Gönderim Tarihi: 11.11.2015

Kabul Tarihi: 11.04.2016

Yahya AYDIN*

Öz: Türk edebiyatının önemli yazarlarından Tarık Buğra roman, öykü, tiyatro, gezi yazısı, röportaj vb. türlerde önemli eserler vermiştir. Edebiyat dünyasına “Oğlumuz” adlı hikâyesiyle adım atan Tarık Buğra, peş peşe yayınladığı eserleriyle geniş bir okuyucu kitlesi edinmiş, her kesimden insanın ilgiyle takip ettiği bir yazar olmuştur.

Tarık Buğra, daha çok romancı ve öykücü kimliğiyle tanınsa da, düşünce adamı yönüyle ayrıca incelenmeye değer bir yazardır. Çeşitli gazete ve dergilerde yazdığı fıkra, deneme ve makaleleriyle yaşadığı dönemdeki meseleler üzerinde fikir üreten, çözüm önerileri getiren Tarık Buğra’nın düşünce yazılarını bir araya getiren dört kitabı bulunmaktadır. Çalışmamız, günümüze de hitap ettiğini düşündüğümüz bu yazılarda, Tarık Buğra’nın, politika ve politizasyon kavramlarıyla ilgili olarak sanat-edebiyat, dil, politikacılar ve aydınlar hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Tarık Buğra’ya göre Türk toplumu politize olmuştur. Bunun en önemli nedeni politikacılarıdır. Sanat ve edebiyatımız da politize olmuştur ama çare yine sanat ve edebiyattır. Türkçe de politikaya alet edilmiştir. Bu durumun da temel sebebi kendi çıkarını düşünen kötü politikacılar ve etiket aydınlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Politika, Politizasyon, Sanat-Edebiyat, Dil, Aydınlar.

Abstract: The outstanding writer of Turkish literature, Tarık Buğra wrote important works like tale, drama, travel writing and interview. He took a step literature World with his tale named “Oğlumuz” and he had extended reader with his new works and he became an author that people of different section followed him.

Tarık Buğra, who has been known as a novelist and a short-story writer, is a author who has worth considering in terms of his intellectual figure. He had four books which collected essays from his writings on different newspapers and magazines about matters of his period and its solutions. With these writings, we consider that they address contemporary, our work is aim to identify Tarık Buğra’s assessment about art-literature, language, politicians and intellectuals concerning politics and politicizing concepts. In according to Tarık Buğra,

*Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi/Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: yahyaaydin@duzce.edu.tr

Turkish society has been politicized. The politicians are the main reason for this. Also, our art and literature has been politicized, but the solution is still in them. Tarık Buğra thinks that Turkish is an instrument to politics and he generally charges bad politicians and etiquette intellectuals for the polarization in our country.

Keywords: Politics, Politicizing, Art-Literature, Language, Intellectuals.

GİRİŞ

Tarık Buğra, Türk edebiyatının önemli yazarlarından. Edebiyat dünyasına bir öykü¹ ile adım atan Tarık Buğra, yazdığı hikâye, roman, tiyatro, fıkra, deneme, gezi yazısı vb. türlerdeki eserleri ile yaşadığı dönemin çok okunan, üzerinde durulan ve hakkında yazı kaleme alınan bir yazarı olmuştur.

Tarık Buğra'nın eserlerinde siyasî meseleler önemli bir yer tutar². Birçok romanında, bu konuyu bir "leit-motif" olarak işleyen Tarık Buğra'nın bu eserleri vasıtasıyla "Türk siyasî hayatının bir panoramasını" vermeye çalıştığı söylenebilir (Coşkun, 2011: 307). Millî Mücadele, Firavun İmanı ve Küçük Ağa'da; Serbest Fırka'nın ilk yılları Yağmur Beklerken'de; Tek Parti dönemi Türkiye'si Siyah Kehribar'da; Demokrat Parti'nin kuruluş yılları Dönemeç'te; 1970'li yılların politize olmuş ortamı Gençliğim Eyvah'ta çeşitli boyutları ve yönleriyle işlenir.

Tarık Buğra, romanlarının yanı sıra fikir yazılarında da çeşitli konular üzerine ortaya koyduğu görüşleri ile Türk düşünce hayatında kalıcı izler bırakmış bir yazarımızdır (Andı, 2000: 10). Yazarın çeşitli meseleler üzerine görüşlerini dile getirdiği yayımlanmış dört düşünce kitabı bulunmaktadır. Bunlar; "Gençlik Türküsü (1964)", "Düşman Kazanmak Sanatı (1979)", "Bu Çağın Adı (1990)" ve "Politika Dışı (1992)" adlı eserlerdir. Siyaseti ve siyasetçiyi önemli gördüğü için, "Politika Dışı" adını verdiği eserde bile siyasetle ilgili yazıların çokluğu önemli bir yer tutar. İlk eserini yayımladığı 1948'den ölümüne (26 Şubat 1994) kadar yazarlık serüveni, ülkemizin siyasal çekişmeleri, gel-gitleri ve hizipleşmeleri içinde geçmiştir. 1950'deki iktidar değişimini yakından gözlemlemiş; 1960, 1971 ve 1980 darbelerine tanık olmuştur. Zaten kendisi de kabaca 1945-

¹Tarık Buğra, hocası Mehmet Kaplan'ın isteğiyle Zeytin Dalı dergisinin ikinci sayısı için yazdığı "Kekik Kokusu" adlı hikâyesinin hocası tarafından beğenilmemesi üzerine, bir saat içinde "Oğlum" adlı yeni bir öykü yazar. Bu eseri, Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği "Yunus Nadi Hikâye Yarışması"na gönderen Tarık Buğra'nın hikâyesi, birtakım sebepler yüzünden ikinci olur. Hikâye, dergide "Oğlumuz" adıyla 18 Şubat 1948'de yayımlanır (Ayvazoğlu, 1997: 45-47).

²Tarık Buğra, küçük yaşlardan beri siyasetin içindedir. Babası Akşehir çevresinde Serbest Fırka ve Demokrat Parti'nin kurulması için çalışmış, Tarık Buğra da babasının sekreterliğini yapmıştır. DP döneminde çıkardığı Nasreddin Hoca isimli haftalık gazete ile Konya çevresinde etkili olmuş, İstanbul'da da yankı uyandırmıştır (Tuncer, 1988: 5-6).

1990 arası siyasal gelişmeleri, “Gözü dönmüş Başkent seferlerinde kendimizi unuttuğumuz ve unutturduğumuz (Buğra, 1990: 31)” şeklinde tanımlar.

Aristo, insanı tanımlarken *zoon politikon* (Siyasal Hayvan) kavramsallaştırmasına başvurmuştur. Bununla birlikte kimi insan topluluklarının siyasal bir topluluk oluşturmadıklarına da dikkat çeker. Aristo, siyasal bir topluluk oluşturan insanların ikamet yeri olarak da *Polis* (Site-Devlet)’i gösterir (Vergin, 2008: 29). İnsanı diğer canlılardan ayıran bir yön olarak onun “Polis (Site-Devlet)”in bir üyesi olduğunu belirten Aristo, ideal toplum düzenini “Polis”te bulur. Çünkü “Polis”, insanın çeşitli aşamalardan geçerek ulaşacağı “son uygarlık basamağıdır.” (Göze, 1993: 38). “Polis” kavramı aynı zamanda, siyasal, sosyal, askerî ve ekonomik bir bütüne işaret eder. Politika demek aynı zamanda Antik Yunanistan’da “Site-Devlet”e ait işler anlamına da gelmektedir (Dâver, 1969: 5).

Politika sözcüğü ile aynı anlamda kullanılan siyaset kelimesi Firuzabâdî’nin *Şamûsü’l-muhît*’inde, “Bir nesneyi düzgün ve iyi durumda bulunması için özenle gözetip korumak; hayvanı ehlileştirmek, atı terbiye etmek” gibi anlamlarının yanı sıra “toplumun işlerini üzerine alma, yürütme, yönetme işi, insan topluluklarını yönetme sanatı” olarak da tanımlanır (Köse, 2009: 294). Arapça bir sözcük olan “siyaset” kelimesinin sahip olduğu anlamı, Mısırlılardan almış olabileceğini ileri süren Dâver (1969: 2), Doğu-Türk İslâm İmparatorluklarında “siyaset”in uzun süre “ceza” anlamında kullanıldığını belirtir.

Siyaseten gelişmiş toplumlarda partilerin “güç ve iktidar binası” içinde yer aldıklarını ileri süren Max Weber (2008: 309) bu yapıların eylemlerinin “güç ve iktidar kazanmaya yönelik” olduğunu ifade eder. Partilerin toplumsal eylemlerinin her zaman bir “toplumsallaşmayı” içerdiğini ileri süren Weber, aynı zamanda eylemlerin bir hedefe yönelik olduğunun altını çizer. Bu hedef, bir “dava (maddi ya da manevi amaçları olan bir program gibi) ya da kişisel amaçlardan (hizmete karşılık maaşlı görev, güç ve iktidar, bunlar sayesinde de partinin liderine ve yandaşlarına onur gibi)” oluşabilir. Türkiye’de siyasetin genel olarak bu iki eksen üzerinde yapıldığı söylenebilir. Tarık Buğra’nın düşünce yazılarında karşımıza çıkan siyasetin yapılaş biçimi ise, daha çok ikincisine yakındır. Bu bağlamda sözü edilen düşünce kitaplarında siyaset kurumuna ve aktörlerine karşı, Buğra’nın yönelttiği sert tenkitler dikkati çeker.

Nükhet Turgut (1986: 452), “Türkiye’de Siyasal Muhalefet Olgusu ve Anlayışı” başlıklı yazısında, özellikle Çok Partili yaşama geçiş yılları ve sonrasında “demokratik ve yapıcı bir iktidar-muhalefet ilişkisi”nin tesis edilememesini yaşanan problemlerin temel kaynağı olarak görür. İltar Turan (1986: 486) ise, Türk demokrasisinin karşılaştığı dönemsel krizlerin altında, siyasal kültür öğelerinin eksikliğinin değil “seçimi kazanmamakla katlanmayacakları kayıp-

lara uğrayacaklarını düşünen siyasal partilerin ve onları oluşturan kadroların izledikleri bilinçli siyasalar”ın yattığını düşünür. Bu her iki durum da temelde politizasyonu ve partizanlığı beraberinde getirmiş; hizipleşmeleri ve kutuplaşmaları körükleyici bir etken olmuştur.

Devir-eser bağlamında Tarık Buğra’nın da eserlerinin odak noktasını politik meselelerin oluşturduğu söylenebilir. Tarık Buğra, bir aydın tavrıyla, yaşadığı dönemde toplumumuzun en büyük sorunu olarak gördüğü politika ve partizanlık üzerine birçok yazı yazmıştır. Biz de bu yazımızda, hayatı boyunca tarafsız kalmaya çalışan ve bundan ötürü dışlanan Tarık Buğra’nın, sanat-edebiyat, Türkçe ve aydın kavramlarına bakışını, politika ve politizasyon çerçevesinde ortaya koymaya çalışacağız.

Türkiye ve Türk Toplumunu Politize Olmuştur

Küçüklüğünden beri politika ile içli dışlı olan Tarık Buğra, tecrübelerine dayanarak, her şeyi politikadan ibaret görme anlayışının, bir toplum için çok tehlikeli olduğunu ileri sürer. Bu aslında toplumun politize olması yani politika ile zehirlenmesidir. Türkiye, böyle bir ruh hâline demokrasi tarihinin çeşitli evrelerinde girmiş, ağır bedeller ödemiş ve maalesef yaşananlardan bir ders çıkaramamıştır (Karal, 1967; Toker, 1971; Çetinkaya, 1986; Schick ve Tonak, 1998; Ahmad, 1992; Koçak, 2010; Erer, 1966; Karpat, 2012; Shaw ve Shaw, 2006; Akşin, 2008).

Tarık Buğra, politikanın ve toplumlar üzerinde yıkıcı, çürütücü bir etkiye sahip politizasyonun, milletler için ne kadar tehlikeli olduğunu anlatmak için, hayalî bir ülkeden söz eder. Bu ülkenin adı “Andra”dır (Ankara). Ona göre, politikacıların tek amacı “her şeyden önce ve daima politizasyon”dur. Böylece politika, halkın tek ve önemli ilgi odağı hâline gelecek ve halk, gerçek sorumluluklarından uzaklaşacaktır. Bu süreçte sanat, edebiyat, basın ve bilim dünyasından insanlar da çeşitli beklentilerle canla başla çalışacak, çeşitli etkinlikler düzenleyecektir. Bu hizmeti görenlere çeşitli payeler dağıtılacaktır. Bu hengâmenin içinde, aklın ve sağduyunun sesi duyulmayacaktır Karşı duranlar ise “tutucu, devrim düşmanı, yobaz, bağnaz, halkı depolitize etmek isteyen komprador” yaftalamalarıyla sindirilerek, aforoz edilecektir. Edebiyat, sanat ve bilimden ancak politikanın emrinde oldukları müddetçe bahsedilecektir (Buğra, 1992: 112-113). Böyle bir ortam, tam da politikacıların istediği gibidir. Çünkü her şeyin varlık sebebi politika hâline gelmektedir. Böylece toplumun gerçek gündemi ıskalanmakta, insanlar yapay sorunlarla boğuşup durmaktadır.

Tarık Buğra, politikayı küçümsemez ama onun hayatımızın en önemli unsuru olarak görülmesine karşı çıkar. Tarihimizde çeşitli kereler yaşadığımız politi-

zasyon ona göre, bir milletin, toplumun en ciddi hastalığıdır. Bu da insanın “kendinden, sorumluluklarından, imkânlarından ve güzelliklerinden kopuşu, politikanın ve politikacının uydusu hâline gelişidir.” Politize olan bir toplum, bütün ümitlerini “Başkent”i fethetmeye savaştan “bir avuçluk politik ekiplere” bağlar. Artık bütün beklentilerini onlar şekillendirmektedir. Bu durum beraberinde nesillerin özlemi içerisinde olduğu demokrasinin “ham bir hayâl, bir ütopya”ya dönüşmesine sebep olur. Zaten demokrasi, kişilik edinmiş ve kişilikleri üzerine titreyen insanların gerçekleştirebilecekleri bir hayat düzenidir, “duygu ve düşünce dünyalarından kopan, bütün meselelerini, hattâ başarılarını, hattâ hattâ menfaatlarını şu veya bu politik ekibe bağlayan insanların değil (...)” Kendini millet ve ülke için tek çare olarak sunmaya çalışan politika ile en tipik antidemokrat olan politizasyoncu, Türkiye’ye bunalımlardan başka bir şey getirmemiştir (Buğra, 1992:128-129).

Herkesin politikayla ilgilenmesinin hakkı olduğunu belirten Buğra, bunun ancak birtakım şartları sağladıktan sonra gerçekleşmesini doğru bulur. Böylece politizasyonun yıkıcı ve çürütücü etkileri bireyi etkileyemeyecektir.

Politika ile ilgilenmek hakkı, ben ben olduktan, duygu ve düşünce dünyamı oluşturduktan, sorumluluklarımı, ödev ve görevlerimi karşılayacak hâle geldikten sonra, asıl önemlisi de, partizanlaşmamak, militanlaşmamak şartıyla doğar, teşekkür eder.

Ancak o zaman kazıyabilirim kötü politikacının kökünü ve ancak o zaman ben, politikacının ihtirasları için çalışmam, politikacı benim –yâni bizim, yâni ülkemizin-yararına çalışmak zorunda kalır; o çalışmanın yollarını arar. Bunun için de ben, her şeyden önce ben olmalıyım, kendime dönmemeliyim. (Buğra, 1992: 129)

Tarık Buğra, romanlarından birine bölüm başlığı yaptığı “İnsana Bir Düşman Gerek³” sözünün gerekliliğine inanır. İnsan “gücünü, üstünlüğünü, kendine güveni” ancak böyle sağlayacaktır. Ama yakın tarihimize bakıldığında başımıza türlü dertler açan kötü politika ile kötü politikacılar yüzünden, bu ihtiyacı, kendi ülkemizdeki insanlarımızla tatmine kalkışmışızdır. Bu olgu, toplumsal hayatımızın dinamiklerini kökünden sarsmıştır.

Bu parti, öteki parti; şu düşünce, o düşünce derken kendi kendimize –o ne çılgın, o sar’al ve gözü kanlı coşkuydu, ya Rabbi- düşman olduk. Hem öyle bir düşman ki, selâm sabaha, barışa, mütarekeye, hattâ yaşama hakkına rıza göstermiyordu. Nice dostluklar, arkadaşlıklar solup gitti. Aileler parçalandı, aileler!

³Bu başlık, “Gençliğim Eyvah” romanının bölümlerinden biridir.

Ve, benden binyıllık vatan parçalarını isteyenlerle, nefesimi kesmek için her yola başvurularla dost olduk da onları sevdik de, yaptıklarımı ve yapmakta olduklarımı unuttuk da, başka partiden veya başka düşünceden diye, birbirimizle barışmaya yanaşmadık, boğazlaştık (Buğra, 1990: 13-14).

“Dünyayı berbât eden antipatilerle sempatilerdir” diyen Tarık Buğra, bağımsız bir düşünce adamı olmak için çok çaba harcamıştır. Bu süreçte kimilerince yaftalanmanın acısını yaşamış, “bizi düz yoldan saptıran psikozun” sebeplerini belirlemeye çalışmıştır. Ona göre temel sebep, politize olmamızdır. Özellikle 1946’dan sonra çok ters bir şekilde politize olduğumuzu belirten Buğra, politikayı partizanlıkla eşitlediğimizi söyler. Köy ve kentlerde siyasî partilerin cemaatlarını oluşturup, kahvelerimizi, camilerimizi ve mescitlerimizi ayırmışızdır. İnsanlarımız “Particilik” yüzünden arkadaşından, dostundan kopmuştur. Bunun sonuçlarından biri de her şeyden önce “yazı” ve “yazar”lara bu psikozun ardından bakmamızdır. Böylece yazarları bile “bizim” ve “diğerleri” olarak sınıflandırmışızdır. Hatta bizim dediğimiz bu yazarlar “kahramanımız, yürekli ve yiğit savaşçımız” olmuşlardır. Bunun temel sebebi politizasyon psikozudur. Bunu da “kötü ve yetenezsiz politikacı” oluşturur ve körükler. Neticice olarak politizasyon, “benden olmayan benim düşmanımdır dedirtir” Ülkemiz de büyük çoğunluk olarak böyle davranmıştır (Buğra, 1990: 143).

Tarık Buğra, politikanın insanları gerçek gündemlerinden ve sorumluluklarından uzaklaştırarak birer partizan hâline getirmesini engellemek adına, bu konuda birçok yazı yazmış, bunun yıkıcı etkilerini anlatmaya çalışmıştır. Bunun yolunun da sanat ve edebiyattan geçtiğini bilen Tarık Buğra, doğru bildiği gerçekleri dile getirmekten çekinmemiştir.

Sanat ve Edebiyatımız Politize Olmuştur Ama Çare Yine Sanat ve Edebiyattır

Tarık Buğra, “sanat sanat içindir” anlayışına bağlı bir yazardır. “Sanat toplum içindir” diyenlerin, diğerleri kadar topluma mâl olmadıklarını savunur. Sanatın toplum için olduğunu iddia edenler, aslında sanatlarını politikanın emrine vermekten başka bir şey yapmamaktadırlar. Aslında bu tutum, halkın tek kurtuluşu olan sanatı halktan uzak tutmak anlamına gelmektedir.

Bu masal Türkiye için bir ithal malıdır. Halk için halkın menfaati için diyenler, sanatı bir politika ajanı yapmaya çalışanlardır. Bizimkilerin pek çoğu yanılanlardır, aldananlardır. Birazcık düşünseler, istediklerinin, halkı, daha doğrusu insanlığı tek kurtuluş ümidinden, yâni sanattan mahrum bırakmak olduğunu anlayacaklardır.

Sanat sanat içindir demek, sanatkârın günlük otoritelerden ayrılarak gelecek devirlere en güzel, en mesut, en temiz düzeni araması demektir, o

düzene bu nesilden ameleler yetiştirmesi demektir. Medeniyetin ölçülerinin başına sanatın konusu bunun içindir (Buğra, 1992: 13).

Hüseyin Tuncer'in şahsına yazmış olduğu 24.04.21970 tarihli mektubunda, edebiyatımızda "sosyal gerçekçilik" in Türk yazarını, Türk insanından kopardığını, tiyatrocuyu da bir propaganda aracı hâline düşürdüğünü dile getirir. "Halk için" ve "açık seçik" gibi kavramların Türk edebiyatına zarar verdiğini ve yanlış olduğunu düşünür. "Halk" kavramından neyi anladığını açıkça ortaya koyar: "Edebiyatı, bir kafa çabası, alelâdeyi aşmak ve insanın sırlarını yakalamak olarak gören yazar, çalışan için de elde edilen eseri okuyacak için de kültür ister, uyanık kafa ister. Edebiyatçının "halk" ı ise işte bunlara sahip olanlardır." (Tuncer, 1992: 17)

Politikayı, "mükeyyifat listesi" ne ekleyen yazar, onu bir alkol, esrar ve kumar bağımlılığı ile yan yana tutar. "Kumarbazın zara veya kağıda bel bağlayışı, her şeyi politikadan-politikacıdan beklemekle" aynı anlama gelmektedir. Türkçeyi bile doğru dürüst konuşamayan, tezlerini düzgün cümlelerle ifade edemeyen ama ülkeyi kurtaracağını iddia eden kötü politikacılar, ancak kendileri gibilerini kandıracak "demagoglar" dır. Bu tür insanlar edebiyat, sanat ve düşünce âlemine yabancıdırlar (Buğra, 1992: 130-132). Çeşitli alanlarda başarılı kimseler ise, edebiyatla ve sanatla ciddi şekilde ilgilenen kişilerdir. Çünkü bu insanlar, sanat ve edebiyat sayesinde bağımsız bir kafa yapısına sahip olmuşlar ve kendilerini koruyabilmişlerdir.

Kendisi de edebiyat dünyasına bir yarışma ile adım atan Tarık Buğra, artık gazete ve dergi patronlarının yarışmalardan ortaya bir yazar çıkarttıkları devrin geçtiğini ileri sürer. Edebiyat dergilerinin bile edebiyatı bıraktığı, politikaya uydu olduğu bir Bâb-ı Âlî'ye düştüğümüzü dile getiren Tarık Buğra, politikanın edebiyatımızı esir aldığından sık sık yakınır.

Türk demokrasi tarihi, aslında politize olmanın da tarihidir. Zaman zaman herkes kendini bu salgına kaptırmış, gerçek sorumluluklarından uzaklaşmış ama edebiyat-sanat gibi güçlü değerlere bağlananlar, bir süre sonra bu büyülenmenin tesirinden kendilerini kurtarmışlardır.

Edebiyat uygarlığın temelidir. Edebiyatsız uygarlık olmaz. Edebiyat üzerinde durmanın ülkenin kaderi ile ilgilenmekle aynı anlama geldiğini ifade eden Tarık Buğra (1992: 25-28), edebiyatın insanı derinden etkilediğini, insana bir ufuk kazandırdığını ve değiştirdiğini en iyi bilen zümrenin politikacılar olduğunu belirtir. Çeşitli din ve ideolojilerin benimsenmesinde ve yaygınlaşmasında edebiyattan etkili bir araç yoktur. Bunu bilen Buğra, Nazım Hikmet'in Türkiye'de Marksizm'in benimsenmesindeki payını teslim eder. Edebiyatımıza savaş açan politikacıların temel amacını, "insanlarımızı edebiyattan kopar-

mak ve gerçek edebiyatı diri diri gömmek.” olarak tespit eder. Politika, ehil olmayan kişileri edebiyatımızın ve edebiyatçıların üzerine salmıştır. Bunlar da sanat ve edebiyatçıları “Atatürk düşmanlığı, laisizm, halk düşmanlığı” gibi suçlamalarla yaftalamak yoluna gitmişlerdir.

Türkiye’de sahneyi uzunca bir süredir politikacılar tutmaktadır. Bunların “çoğunun diksiyonları, ağızları-şiveleri-bozuk, cümleleri kırık dökük”tür. Uygur ülkelerde ise, durum tam tersinedir. Onlar sanata, dile ve edebiyata gereken önemi vermişler ve belli bir seviyeye gelmişlerdir. Buğra, buna o kadar inanır ki “Uygurluklar arasındaki fark, onların edebiyata verdikleri önem farkına eşittir” der. O yılların Avusturya millî takım oyuncusu Sindelar’ı örnek gösterir ve bu oyuncunun, Rus ve Fransız romanını karşılaştırmasını, sonra neden Dostoyevski’yi üstün bulduğuna ilişkin konuşmalarını hayretle izler. Buradan, iyi bir futbolcu olmanın bile okumakla, edebiyatla ilişkisi olduğu kanaatine varır. Buğra, dünyanın bütün büyük devlet adamları, politikacıları ve sanayicilerinin edebiyatın önemini farkında olduğunu düşünür. Buğra’ya göre De Gaulle, Türkiye’de yaptığı bir konuşmada iki ülkeyi karşılaştırırken Bâkî ve Racine’den söz ettiği; Atatürk, çevresinden Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Ruşen Eşrefleri eksik etmediği; Lenin, Maksim Gorki’ye hep yanında yer verdiği için büyüktür. Evrensel olmanın bir şartı da, ona göre, edebiyatla yakın ilişki kurmaktır.

Buğra için, edebiyattan uzaklaşan toplumlar, insandan yani kendinden kopar, çevreye yabancılaşır ve en sonunda kendilerine “üçkâğıtçı politikacılar ve demagoglar”ı kılavuz edinirler. Bu da toplumun bir kısır döngü içinde kendini tüketmesi demektir. “Edebiyat yoksulu bir toplum” hiçbir alanda eserler ortaya koyamaz ve “uydu olmaya, sömürülmeye ve taklitçiliğe” mahkûm olur (Buğra, 1992: 38-40). Bunlar da bir millet için, beraberinde kültüründen ve tarihinden kopmayı, kimliksizleşmeyi en son da tarih sahnesinden silinmeyi getirecektir.

Kültür ve sanatımızın sömürge değilse bile olmak üzere olduğunu haykıran Tarık Buğra (1992: 50), toplum olarak edebiyatın bir altın zincir olduğunu unuttuğumuza dikkati çeker. Kof bir taklitçiliğin bizi düşürdüğü çıkmaz, kendimizi unutmak olmuştur. Ancak edebiyatımızın değerini anlarsak, kötü mukallitler olmaktan çıkabiliriz. Edebiyat yoksulu bir toplum, ikinci sınıf bir toplumdur ve kişiliksizlik, kölelik “edebiyatsızlık”la aynı anlama gelir.

Milletlerin hayatını konu alan medeniyet tarihlerinde en önemli ve en fazla yerin edebiyata ayrıldığını belirten yazar, başarılı politik, sosyal ve düşünsel hareketlerin de sırtlarını hep edebiyata dayadığını, ondan güç aldığını dile getirir.

“Şiir edebiyatın, edebiyat da insan beyninin Everest’idir” diyen Tarık Buğra (1992: 91), kitabın umursanmayışında hatta bitkisel hayata mahkûm edilmesinde yine politikayı suçlar. Dünyanın çeşitli ülkelerinde politik anlayışa bağlanan yazarların var olduğunu, diktatörlükler dışında hiçbir ülkede Türkiye’de olduğu kadar politikanın toplumun büyük çoğunluğunu “uydulaştıramadığını” ileri sürer. Ona göre, toplumların kaderi için önce edebiyat vardır.

“İlericilik, gericilik, tutuculuk, çağdaşlık gibi hiçbir objektif ve bilimsel değeri bulunmayan rozetlerle” çeşitli alanlarda olduğu gibi sanat ve edebiyatta da insanımızın idrakinin uyuşturulduğu bir gerçektir. Yabancılar, sanat ve edebiyat alanında kendi değerlerinin farkında iken, biz bu anlayıştan fersah fersah uzağızdır. Üstelik yabancı hayranlığı da cabasıdır. Bu durumumuzu değerli madenlerini incik boncuk ile değiştiren Afrikalıların hâline benzeten Buğra, tam anlamıyla bir kültür sömürgesi durumuna düştüğümüzü iddia eder. Ve Descartes’in sözünü şu şekilde değiştirerek, çareyi açıklar: “Mâdem varım, varlığımı, onurumu, kişiliğimi korumak için düşünmeliyim.” (Buğra, 1992: 110-111). Ona göre düşünmek ancak sanat ve edebiyat sayesinde mümkündür. Bunlar, bir milleti hayata bağlayan ve ona şahsiyet kazandıran en önemli unsurlardır.

Bazı yazar ve şairlerin çeşitli ders kitaplarına alınmamalarını Tarık Buğra (1992: 121-122), anlaşılmaz bulur. Örneğin Yahya Kemal’i beğenip Nazım Hikmet’in şairliğini görmeyenleri ya da tam tersini yapanları, belli bir hizbin insanı olarak görür. Ona göre edebiyat dünyası da politize olmuştur. “Ben seni öveceğim, sen beni öveceksin. Biz onları öveceğiz, onlar bizi övecek. Meşhur olacağız.” şeklindeki anlayışı tiksindirici bulan Buğra’ya göre, edebiyat ve toplum için bu tavır çürütücüdür. Çeşitli kereler belirttiği gibi politika “edebiyatımızın –bu demektir ki, aydınlaşmamızın, uygarlaşmamızın- püsküllü belâsı” olmuştur. Bu durumu “jenosit” olarak niteleyen yazar, sağlam ölçülerin yerini “sen, ben, bizim oğlan dönemi”nin aldığından şikâyet eder.

Sanat anlayışının temel taşı olarak “insan”ı ele aldığını belirten yazar, fildişi kuleye övgüler düzer. Bu tavrı, sanatçının araç yapılmak istenmesine bir karşı çıkış, bir önlemdir sadece. Yoksa sanatçının içinde yaşadığı toplumun değerlerinden habersiz olamayacağını ve bunlarla beslendiğinin farkındadır, Tarık Buğra. Bu tavrı “sanat sanat içindir” anlayışı ile bağdaştıran yazar, topluma çeşitli yönlerden ancak bu şekilde bir katkı sunabileceğini düşünür. Sanat ve edebiyat anlayışının temelinde yatan düşünce, şu cümlelerinde iyice belirginleşir:

Ben sanatçının, en azından, bir bilim adamı kadar objektif olmasından yanayım ve sanatçıyı böyle olmak zorunda sayarım; sanatçının ancak o zaman toplum için bir değer taşıyabileceğine inanırım. İnsan’a, yâni toplum’a yararlı sanat, ancak kendi ilkeleri, kendi kuralları ve kendi gerekleri içerisinde oluşan sanattır:

hür ve bağımsız kafanın eseri olan, böylece de hür ve bağımsız kafaları geliştiren, besleyen, oluşturan sanattır. Önce kendisi bir kuvvete ve bir ideolojiye köle olan, sonra da okuyucusunu köle veya maşa, araç durumuna düşürmek için didinen sanatçı toplumun kara bahtıdır. (...) Gördüm bir yazarın en ağır bahtsızlığı, herhangi bir politik akımla ilişkisinin saf çalışmasından, objektif olarak kurduğu dünyasından değil de, peşin yargılarından, bağlantılarından veya propagandanadan doğmuş olmasıdır (Buğra, 1992: 189-190).

Kendisine yöneltilen “Ne demektir edebiyatçının edebiyatçı olarak kalabilmesi?” sorusuna önce, sanat yaşamının temel ilkesi olarak kabul ettiği bir cümle ile cevap verir: “Edebiyatçı bir ilim adamı gibi bağımsız bir kafaya sahip olmalı, konularına onlar ne olursa olsun, tarafsız bir gözle bakabilmelidir.” Aksi takdirde edebiyatçı bir sosyal politik ve ekonomik sistemin temsilcisi durumuna düşecektir. Bu da hem sanatına hem okuyucusuna ihanettir. Edebiyat ve politika, Tarık Buğra tarafından genellikle birbirinin karşıtı kavramlar olarak ele alınır. Edebiyatın göstermek, düşündürmek, tercih sunmak, okuyucunun hüküm vermesini kolaylaştırmak gibi vasıflarının olduğunu ve bunları gerçekleştirdiği ölçüde değerli olduğunu belirten yazar, politikada tarafsızlık değil “tarafsızlık yutturmacası” olduğunu ileri sürer. “Benden olmayan bana karşıdır” düşüncesine sahip olan politikacı, anlaşmazlıkları sürekli körükler. Tarih, “politikanın edebiyatı ana görevinden koparıp kendisine uydu yapmak kozlarından birisi haline getirmek için giriştiği kimi kalles kimi gaddar çoğu da yüze gülücü sırt sıvazlayıcı oyunları (Buğra, 1992: 217-218)” belgelemektedir.

Tarık Buğra (1992: 223), Marksist edebiyatın Rusya başta olmak üzere bütün dünyada iflas ettiğini, sosyal gerçekçiliğinin asıl çehresinin su yüzüne çıktığını ileri sürer. Diğer bütün totaliter rejimler gibi Marksizm’in de edebiyata aykırı olduğunu belirtir ve politikada sıkça gördüğümüz “tarafsızlık düşmanlığı, bağımsız kafa ve hür düşünce düşmanlığı”nın Marksizm’de zirveye çıktığını söyler. “Marksist edebiyat olmaz ve Marksist, edebiyata tahammül edemez. Marksizm sahte edebiyat ortamıdır” diyerek, edebiyatla politika ve ideolojinin bir arada bulunamayacağı hükmünü verir.

O, sanatın ve edebiyatın toplumlara birtakım değerleri benimsetmede en güçlü âmil olduğuna inanır. Bu duruma Yunus Emre’nin Türkiye Müslümanlığına kazandırdığı saflık, temizlik, yücelik ve derinlik gibi erdemler ile Nazım Hikmet’in “Türkiye’de on beş bin kişiyi komünist yapmasını” örnek gösterir. Ona göre sanat “insanı değiştiren, akla gelmeyecek amaçlara, sevgilere, eğitlimlere ve isyanlara yönelten” en büyük kuvvettir. Sanatın ne için yapılması gerektiğini ise şu cümlelerle ortaya koyar:

Sanatın topluma en yararlı tutumu sanat için oluncadır. Sanatçı bu tutumda da toplumun, insanın dertleriyle, problemleri ile ilgilenecek, onun elinde de neşter olacak. Ama peşin hükümlerle ve bilhassa bir doktrine, bir politik tutuma angaje olarak değil... Bağımsızlığını, sanatın ve sanatçı yeteneklerinin hükümranlığını koruyarak... Bir propaganda, bir misyon ödevlisi ve görevlisi olmadan (Buğra, 2002: 135).

İnsanların ve toplumların kaderi sanat ve edebiyatla yakından ilişkilidir. Çünkü düşünmesini, sevgiyi, tahammülü insanlara bunlar öğretir. İnsan ancak sanat ve edebiyatla beslendiği zaman “daha fazla insan” olur. Sanat ve edebiyatla bağlantı kurulmadığında, bir toplumda anarşi çok çabuk boy verir, hoşgörüsüzlük artar ve ortama kargaşa hâkim olur. Kısaca insanlar büyük bir hızla politize olur. Buğraya göre “İnsan kafasının en saf ve en üstün, en bağımsız çalışma alanı sanat ve edebiyattır.” Sanat ve edebiyat olmazsa insan kafası ve gönlünün kısır kalmaya mahkûm olduğunu ifade eden yazar, böyle bir ortamdan “politikayı her şey sanan, politikaya saplanıp kalan, politikayı putlaştıran, kafaları politika ile çemberlenen muskacılar (...) tarikatçılığın en çürüğü ve çürütücüsünün... üniversiteleri dinamitleyen ‘parasız askerler’in çıkacağını kaydeder. “Moskof ve Yunan” a düşman olur gibi Partizanlıklar, düşmanlıkları körükleyen politikacılar, demagoglar ve şarlatanlar bu panoramanın değişmez olgu ve aktörleri hâline gelir. Yazar, “Allah acısın hakikî sanat ve edebiyat adamları yetiştiremeyen veya onlara sırt çeviren toplumlarla gruplara.. Ama acımaz ki (Buğra, 2002: 149)...” diyerek, bu konudaki düşüncelerini açıkça ortaya koyar.

Edebiyat, Tarık Buğra’ya göre insanları ve toplumları zararlı fikirler ve ideolojilerden koruyan bir kalkandır. Diktatoryal düzenlerin ilk iş olarak edebiyata el atmaları boşuna değildir. Ülkemiz de bundan bağımsız değildir. Geri kalmışdır ama bunun sebebi ekonomik değil edebiyatı, politikaya kaptırışımız ya da satışımızdır.

Marksizm’e –ve bütün diktatörlüklere- karşı insan’ı koruyan, silâhlandırılan ana kaynaklardan birisi, belki de birinci ‘edebiyat’tır; edebiyat, çünkü insan’a, tabiat’a ve toplum’a hür kafanın ve hür duygulanışların, hür değerlendirişlerin bakışdır; ilgilenenlere de hür düşünceyi, hür değerlendirmeyi aşılabilir, insan’ın kalıba dökülemeyeceğini öğretir. Diktatoryal düzenlerin ilk iş olarak edebiyat’a el atmaları, onu bir araç hâline düşürmek için akıl almaz çabalar ve paralar harcamaları bundandır; insan’ı en büyük silâhından ‘tecrit’ etmek içindir. Gene bunun için de, iyi yetişmiş insanların ülkelerinde angaje edebiyat, güdümlü edebiyat ‘sıfır’ not almış, sadece militanlara bırakılmıştır.

(...) *Geri kalmışlığımızın en kesin belirtisi de –ekonomik veya sosyal zaafılar değil- işte budur: Edebiyat’ı bile politikaya kaptırışımız veya satışı-mızdır. (Buğra, 2002: 153)*

Tarık Buğra, reçete kolaylığına dayanan yazar-eser listelerinin fayda sağla-yacağına inanmaz. Yeni nesillere kültür ve medeniyetini benimsetmek için ge-rekli olan anlayışı, “önce adam yetiştirmek için kitap” şeklinde formülleştirir. Ona göre adam yetiştirmenin yolu edebiyattan, sanattan geçer. Bunlar, aynı zamanda insanı yaratır. İnsanlara güzel olan birtakım değerleri aşılır. İnsana tercih yapacak bilinci ve doğruyu bulma endişesini, edebiyat ve sanat kazan-dırır (Buğra, 1992: 267-269). Sloganların tesiri altında kalmayarak hür düşün-meyi, kişilik edinmeyi yine böylece kazanırız. Bu da ülkemizin en çok ihtiyaç duyduğu insan tipini yaratacaktır.

Toplumlar üzerindeki kitap baskısının insanlığın en büyük problemi oldu-ğu düşünün yazar, Türkiye’nin bu baskı yüzünden bir nesil kaybettiğini belir-tir. Bu baskı toplumsal gruplar arasında bir uçurum açmış, bir bunalım ortamı oluşturmuş ve insanımızı birbirine düşman etmiştir. Beyinler, kitap sayesinde yıkanmıştır. Ona göre kitabın panzehiri yine kitaptır. Bu nedenle “Binbir Te-mel Eser” serisini oldukça önemseyen Buğra, bu girişimin ülkemizde “fasit bir çembere giren birçok kafaya ve karaktere kurtarıcı yardımlarda” bulunacağını dile getirir. (Buğra, 2002: 168-169)

Türkiye’de edebiyat ve sanat dergilerinin az sattığından yakınan Buğra, bunun çeşitli sebepleri olduğunu düşünür. Bunlardan birisi de politikadır.

Edebiyat ve sanat dergilerinin, yâni edebiyat ve sanatın düşmanları yal-nız bu rateler ve bu ratelerin kompleksleri değildir; bir de, Türkçe’yi bir araç hâline düşüren ‘politika’ vardır. O da başarının ve başarılının düş-manıdır ve o da bu düşmanlıkla yetinmez, kötüyü bile işine geliyor diye, yâni bu budala aldanışla propaganda eder; sanatın ve edebiyatın, sonuç olarak sızdığı derginin canına okur. (Buğra, 2002: 172)

Tarık Buğra’ya göre, CHP’nin ve İnönü’nün 1950 seçimlerinde silinip gitmeme-sinde “edebiyat, sanat ve düşünce”nin de payı vardır.. Yazar, CHP ve İnönü’nün, edebiyat ve sanatla gerektiği seviyede ünsiyet kuramadığını düşünse de adı ge-çenleri, Türk politik hayatında, edebiyat ve sanata değer veren ve az da olsa buna göre hareket eden tek kurum ve kişi olarak görür. 1950’den sonra sanat ve edebi-yatla yetiştirdikleri neslin sayesinde CHP ve İnönü’nün varlığını devam ettirdi-ğini ileri süren yazar, bu açıdan İnönü Armağanı’na karşı çıkmamak gerektiğini belirtir (Buğra, 2002:200-201). Çünkü bu tür yarışmalar, sanatı ve edebiyatı des-tekleyen ve yeni yazarların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan faaliyetlerdir. Sa-natçı ancak böyle etkinlikler vesilesiyle sesini duyurabilecek ve tanınabilecektir.

Komünizmin çeşitli sanatçılar ve yazarlar aracılığıyla meydana getirdiği en büyük endüstri Tarık Buğra için “angaje edebiyat”tır. Bu, insana ihanettir. İnsanın çeşitlilik ve zenginliğinin öldürülmesidir. Bu tür edebiyata angaje olanlardan daha sefil insan da yoktur.

“İnsan’a yapılabilecek en korkunç ihanet de işte budur; angaje edebiyattır. Düşünce ve duygu kişileşmesinin en verimli pınarını, en etkili gücünü, düşüncenin ve duygunun tek bir kalıba dökülmesi, insan’ın güzelleştirici ve yüceltici, zenginleştirici çeşitliliğinin öldürülmesi için kullanmaktan daha gaddar ihanet düşünülebilir mi?

Ve edebiyat, sanat kabiliyetini, gelgeç ver aslı astarı olmayan bir ün’e, gününü gün etme hevesine, teneke madalyalara satan insandan daha sefil bir yaratık olabilir mi? (Buğra, 2002: 203)

Bizi gerçek hayattan kopararak “dipsiz kile boş ambar didişmelere” düşüren ve mantıktan uzaklaştıran politika karşısında, toparlanacak gücü bize ancak edebiyat verebilir. Edebiyat kurtuluşumuzun da anahtarıdır (Buğra, 1992: 225).

Tarık Buğra, sanat ve edebiyatımızın da politika ile zehirlendiğini yani politize olduğunu düşünür. Ama çare yine sanat ve edebiyattır; çünkü insan ancak bu iki kuvvet sayesinde hür düşünmeyi, kişilik edinmeyi, sağlıklı kararlar alabilmeyi başarabilir.

Türkçe Politika Malzemesi Yapılmıştır

Türkçeyi iyi kullanan yazarlardan biri olan Tarık Buğra, sağlam bir dil bilincine sahiptir. Halk arasında konuşulan Türkçeden yana olan yazar, dile yapılan müdahaleleri kabul etmez. Bunun, dili tabii seyrinden çıkararak zorla birtakım kalıplara sokmak anlamına geldiğini düşünür. Böyle bir dil, ölü doğmuş bir dil olacaktır. Geçmişe saplanıp kalan ya da büsbütün geçmişten ayağını çeken yeni bir dil anlayışını kabul etmez. Bu konuda Tarık Buğra, Cemil Meriç’le bir tartışmaya girecek kadar hassastır⁴.

Tarık Buğra (1992: 14-17)’ya göre dilimiz de bir politikaya alet edilmiştir. Çünkü politik ya da apolitik otoriteler ortada hiçbir ölçü bırakmamış, çeşitli sebepler yüzünden dilimiz ehil olmayan kişilerce orasından burasından çekiştirilmeye başlanmıştır. “Arıcıların zaferi” onun için Türk kafasının yıkımı anlamına gelmektedir. Türkçe, günden güne kan kaybetmektedir. Türkçeye altın çağlarını yaşatan yazarlar, bunlar yüzünden “bugünün dili”ne çevrilmektedir.

⁴Cemil Meriç, Tarık Buğra’nın dil konusunda kendisine yönelttiği eleştirileri, Hisar dergisinin sahibi Çınarlı yüzünden sert bir tonda cevaplamaz. Ama Türkçe’yi korumanın bir haysiyet meselesi olduğunu haykırır. Bu yazı Jurnal-2 (2005: 170-172)’de “Türkçe’nin Haysiyeti” başlığı altında yayınlanmıştır.

“Benden sonra tufan” anlayışının egemen olduğu bu anlayışın baskın çıkmasında, devletin çeşitli kademelerindeki siyasetçiler ve bürokratlar suçludur. Çünkü onlar, devlet otoritesini bu işe alet etmişlerdir.

Atatürk’e büyük sevgi besleyen Tarık Buğra, onun tarihini ve dilini en üst seviyede görmek isteğinin “tek bahtsızlığı” olduğunu dile getirir. Kendisi bir ilim adamı, dilci ve tarihçi olmasa da üstüne vazife düşenleri belli bir hedefe sevk etmiştir. Ama işte bahtsızlık tam da bu noktada başlamıştır. Bu hareket “kötü niyetlerin, yetenezsizlerin, ilim ahlâkları zayıf kimselerin ele geçirmesi ile bir kader” hâlini almıştır. Atatürk, bu kaderin acısını derin bir şekilde yaşamış ve sonra dilin gerçeğine irca etmiştir (Buğra, 2002: 15-16). Türkçe daha sonra ideolojik kamplaşmaların, yaftalamaların ve politikanın araçlarından biri hâline gelmiş, olan Türkçeye olmuştur. Üzerinden payeler devşirmek, kendini haklı göstermek için Türkçe, pervasızca kullanılmıştır.

13. yüzyılda Karamanoğlu Mehmet Bey ile başlayıp Osmanlılarda bir süre devam eden Türkçeyi devlet dili kılma anlayışı, çok geçmeden yerini Arapça, Farsça ve Türkçe karışımı bir dili kullanmaya ve benimsemeye bırakır. Böylece halk; aydınından, hükümetinden kopar. Tarık Buğra, onca önemli kişilik yetiştirmemize rağmen, geriliğimizin temel sebebi olarak bu kopuşu görür. Türkçenin yaşadığı haysiyet savaşı, millet lehine sonuçlanmıştır. Ama bu zaferi millette çok görenler vardır. Kimi Başkent’te, kimi Bâb-ı Ali’de, kimi de üniversitede olan, sırtlarını “kimsenin malı olmayan ve olmaması gereken siyasî otoritenin bugünkü emanetçilerine dayamış olanlar” yeni bir dil, Türkçe içinde kendilerine mahsus bir Türkçe çıkarmak için uğraşmaktadırlar. Bunlar da genellikle milliyetçiliğe hor bakan kimselerdir ve milleti çökertmekten başka bir amaç gütmemektedirler (Buğra, 1964: 52-53). Yazar, kendi küçük menfaatleri uğruna dil aleyhine çalışanları, milletin en büyük düşmanı olarak kabul eder. Küçüğünden büyüğüne kadar birçok siyasîyi bu konuda şiddetle eleştirir.

Yaşadığı dönemde Türkçenin hayatın her alanında ikinci plana atılması Tarık Buğra (2002: 17-18) yı üzmüş ve kızdırmıştır. Sanki herkesin başarısı, dili bozmasına bağlıdır. Bunlar içinde resmî makamlar da vardır. Resmî yazılarda sağlam bir Türkçeye ve cümleye rastlamak çok zordur. Memlekette gramer okutmayan okullar vardır. Dilimizin kaderi “Dil Kurumu adındaki çiftliğin ağalarının hasta hevesleri”ne kalmıştır. Belli gruplar, belli ideolojiler yani “asil yıkıcılar” çok sıkı bir dayanışma içindedir. Tarık Buğra, onların bu tavrına şaşkınlıktan kendini alamaz. Bu anlayıştakilerin kendi dergileri, sanatkârları, bilginleri ve eleştirilenleri vardır. Bunu bir “bölüşme” olarak niteleyen Tarık Buğra, bu durumun ortaya çıkmasında, Türkçenin yüzüstü bırakılmasını da sebeplerden biri olarak görür.

Mümtaz Turhan'ın "Türkiye'de fikir grupları yoktur, inanç grupları vardır" tespitini doğru bulan Tarık Buğra, ülkemizin kendi kendisiyle savaş hâlinde olduğuna inanır. "Politizasyon" kullanılan kelimelere kadar sinmiştir. "Şehir" demek bir gericilik alâmeti sayılmış, bunu savunanlar Osmanlıcı, Türk ve Türklüğün düşmanı olarak yaftalanmıştır. "Kent" diyenlere ise ilerici ve devrimci övgüleri layık görülürken, onların da Atatürkçü, Türkçeden ve Türkiye'den yana oldukları kabul edilmiştir. Bu anlayıştan doğan bir eğitim anlayışının gençlerimizi birer "av, yemlik" hâline düşüreceğinden endişe duyan Tarık Buğra, bu anlayıştakilerin Türkiye'nin geleceği ile oynadığını düşünür (Buğra, 2002: 21). Dilde başlayan bu tür bir ayrışmanın, ileriki dönemlerde toplumun bütün dokularına sızması ve çok daha büyük anlaşmazlıklara zemin hazırlamasının kaçınılmazlığını gören yazar, uyarıcılık görevini üşenmeden yerine getirmeye çalışmıştır.

Dilde arılaşmayı ve öztürkçeciliği savunanlara ağır ithamlar yönelten ve "kiralık katiller" diyen Tarık Buğra (2002: 32-35), bu anlayıştakilerin Ömer Seyfettin'den Nazım Hikmet'e ne kadar usta ve üstün sanatçımız varsa, "arkadan bıçaklamak, kitaplarını ateşlemek" kısaca kitaplıklarımızı kundaklamak için ya kandırıldığını ya da tutulduğunu ileri sürer. Ankara'da yapılan dil kurultayı sebebiyle yazdığı bir yazısında da bu toplantıyı tertipleyenlerin, kendilerine Atatürk'ü paravan yapmalarına oldukça kızar. En hafif tabiriyle bu, "çıkarıcılığın yüz­süz şantajına" bir örnektir. Atatürk'ün dil anlayışı ile kendilerine "öztürkçeci" diyenlerin arasında en ufak bir benzerlik olmadığını iddia eden Buğra, devrim adına dilimizi bu keşmekeşe sokanlar kadar, Dil Kurumuna da ağır ithamlar yöneltir. Dil Kurumu'nu ele geçirip belli bir yörüngeye oturtanlarla sonuna kadar mücadele edeceğini beyan eder. Karşı olduğu Kurum değil, onu ele geçiren "ağalar"dır. Kurum'a sahip çıkar ve onun Türk milletinin malı olduğunu dile getirir.

Politikacıların üzerlerine düşen sorumlulukları tamamlamış gibi "dil'e dil uzatmaları" Tarık Buğra'nın haysiyetine dokunur. Meselenin daha iyi anlaşılması için İnönü'yü örnek gösterir. "Sayın İnönü kim, dil meselesi ne?" diyerek, İnönü'nün bir dilbilgini ya da tanınmış bir edebiyatçı olmadığını altını çizen yazar, Sayın İnönü ve benzerlerinin Türkçe üzerine ahkâm kesmelerini "çizmeden yukarı çıkmak" olarak görür. İnönü'nün çeşitli ilmî meseleler üzerine değil de Türkçe üzerine konuşması yani "şeflik, önderlik, büyüklük damarlarının tutması" Buğra'yı hayrete düşürür. İnönü'nün "bütün çizmeden yukarı çıkanlar gibi.. elde ettikleri politik üstünlük, kuvvet veya müdahale imkânları ile, insanları yönetilecek sayılardan ibaret görenler gibi" ibret verici hatalar yaptığını söyler. Örnek olarak da "Türk dilini millîleştirme çabası millî mücadeleden sonra başlamıştır." cümlesini örnek gösterir. Yazara göre İnönü, Türk

dili ile ilgili düşüncelerinde çeşitli demagojilere de saplanmıştı. “Türk dilinin özleşmesine itirazda bulunan insanlar da, dileklerini, arzularını söylemek için yüz kelime kullanıyorlarsa, doksanı Türkçe kelimelerdir.” demesi bunu göstermektedir. Tarık Buğra, bu konudaki düşüncelerini; asıl sorumluluklarının dışına çıkanların hazin duruma düştükleri, yapıcı olacakken bozucu oldukları ve birleştirecekken bölücü, kızıştırıcı durumuna geldikleri gerçeği ile noktalar (Buğra, 2002: 59-60). Herkesin en iyi bildiği işi yapması gerektiğini savunan yazar, politikacının her şeye karışarak ve bunlar üzerinde söz söyleyerek kendini toplum için vazgeçilmez kılmasını sağlamaya çalışmasını da şiddetle tenkit eder.

Toplumsal hayatımızda taklitçilik ve özentî, çeşitli örneklerde karşımıza çıkar. Türkçe konusunda da toplumun özellikle bazı kesimlerinde bu taklitçilik almış yürümüştür. Tarık Buğra, tanıdıkları arasında kırk yıllık Türkçe kelimeleri bırakıp da “aslî astarı, soyu soppu şüpheli uydurukçalara” marifet göstermiş gibi sarılanları, hâlis Türkçe “bütün” yerine Farsça “tüm” deyince “aydın kişi” daha da kötüsü öztürkçeci sananları ihanetten farksız bir gaflet içinde görür. Bunların, çocuklarına bir kabile dili bırakacaklarından habersiz yaşadıklarını düşünür. Dîvan edebiyatını, Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti’yi aynı züppelik ve özentinin birbirini takip eden örnekleri olarak görür. Şimdi ise bu heves, öztürkçecilik kılığına bürünmüştür (Buğra, 2002: 64-65).

Türkçe için çeşitli zamanlarda yapılan toplantılar ve kurultaylar, Tarık Buğra’nın dikkatinden hiç kaçmaz. Bu etkinlikleri ve alınan kararları takip eden Buğra, Türkçemizi bugün bir keşmekeşin kucağına yuvarlayan aydınları sert bir şekilde eleştirir. Aydınlar temel görevlerini unutmuşlar, birer politik uydu olup çıkmışlar, dili politikaya mevzu yapmışlardır.

Gerçi bu adamlardan bazılarının kartvizitlerinde prof, mrof yazılı; ama bu müseccel bilginliklerinin dil ile ilgisi yok. Dil ile ilgileri “eser”lerinden ibaret. Onlara baktığımız zaman da yığınla berbat cümle ve bir o kadar da yanlış görüyorsunuz.

Dahası da var: Aynı adamlar belli gazetelerde ikide bir boy gösterirler ve –ne hikmetse- sadece su katılmamış politik olaylar için, partiler arası çekişmeler için yazarlar; hep aynı yanı ve yönü desteklemek için yazarlar. Ufacık bir ilgi, yüzlerindeki düzgünlüğü iş görmez hale getirir, bütün dertlerinin durumlarını korumak ve geliştirmek olduğunu ortaya çıkarır. Türkçe, mürkçe vız gelir bu Tanzimat kalıntısı yoz aydınlara. (...) Türkçe, üzerinde çenebazlıklar, lâfebelikleri, ayak oyunları ile ün ve çıkar sağlanan bir konu durumuna düşürülmüştür. Gelmiş geçmiş devlet sorumluları utansın. Bugünküler de elbet.. Devlet’in radyosunu, televizyonunu da bu oyuna aracı yapanlar (Buğra, 2002: 83-84).

“Arı bir dil” iddiasını saçma bulan Tarık Buğra (1990: 194-198), dünyada hiçbir dilin arı olmadığını, dünyadaki diller arasındaki kelime alışverişinin normal olduğunu belirtmiştir. Dilde arılık iddiasının milliyetçi ya da ırkçı bir hareket olmadığını vurgulayan Tarık Buğra, dilimizin bir kavga, bir bölünme, bir cepheleşme mevzusu hâline getirilmesini anlamsız bulur. “Yabancı dil baskısından arınmış bir Türkçe” iddiasındaki öztürkçecilerin, buna karşı çıkanları gerici, cumhuriyet ve Atatürk düşmanı diye yaftalamalarını demagojik bulur. Politik güçler ve devlet desteğiyle bu “çirkin demagoji” Türkiye'nin en önemli meselesi hâline getirilmiştir. Öyle ki sağcılık-solculuk çatışmalarının karşı karşıya getiremediği insanımız, bu kavgada cepheledeki yerlerini almışlardır. İnsanımız düşmanlarını kullandığı kelimelere bakarak tanımaya başlamıştır. Kelimeler için” karalisteler düzenlemek, kırmızı bültenler çıkarmak” Tarık Buğra'ya göre bir düşünceyi ve beyni hedef alan Ortaçağ tutumudur. Öztürkçecilik iddiası Türk edebiyatını sakatlamıştır. Bu dil kavgasını asıl başlatanlar, körükleyenler ve sürdürenler ise bu işten zerre zarar görmeyecek olan kişilerdir. Bunlar, gerçek sorumluluklarını bilmeyen ya da onlardan kaçan ve bir şey yapar görünmek isteyen koca koca politikacılarıdır.

Politizasyonun Sebebi: Kötü Politikacılar ve Etiket Aydınları

Türkiye'deki politizasyonun sebebi olarak politikacıları ve onların uydusu olan aydınları gören Tarık Buğra, hakiki politikacı ve aydınlar sayesinde gerçek demokrasiyi idrak edeceğimizi düşünür ve milletin refah seviyesinin de ancak bundan sonra yükseleceğini belirtir.

Edebiyatı kurtarmak, Türkiye'deki “diploma ve etiket aydınları”nın işi değil, gerçek aydınların sorumluluğundadır. Toplumun bütün alanlarını istilâ eden politikaya yani politizasyona karşı verilecek bu savaş, âdeta bir var olmak ya da olmamak sorunudur (Buğra, 1992: 29). Tarık Buğra'ya göre Türkiye'de insanların kitaptan uzaklaşmasının altında yatan temel sebep, çok partili dönemle birlikte politikanın kendi dışındaki bütün değerleri unutturarak, tek umut ve ilgi odağı olarak kendini gösterebilmesi yatmaktadır.

O, tek görüşe bağlı kalarak tek yönde okuyanları “okuma oburu” diye niteler ve bu çabanın “cahilleşmek için harcanan hazin bir çaba” olduğuna inanır. İnsanımızı ve kendimizi kurtarmanın ilk çaresi olarak, yakalarımızı ilk önce politikacılara kaptırmamamız gerektiğini söyler. Ama “okuma oburlarımız” bunu tam tersini yapmaktadırlar.

Bu basit hakikate karşılık, bizim 'okuma oburları'mız, korkunç bir psi-ko-teknik, propagandanın baskısı altında oldukça cahilleşiyor, okudukça politikanın milisleri arasına katılıyorlar.(...) Bütün okudukları –ne

demekse o- sosyal gerçekçi, Marksist-sosyalist propaganda kitapları yâni. Kırk paralık sinemamız bile öyle. Öyle olunca da sanata gömüldükçe sanattan uzaklaşmazlar da ne olur? Sanat, bu insanı insan yapan, entelektüel çaba insanı köleleştirmekten, robotlaştırmaktan başka bir işe yaramaz artık (Buğra, 2002: 25).

Türkiye’de çok partili dönemden sonra her şeyin politikanın emrine girdiğini üzülen beliren Tarık Buğra, bundan şiir ve romanın da müstesna olmadığını belirtir. Aslında adına sanat dediğimiz “bu büyük kurtarıcı, insanı insan yapan, ufukları genişleten, düşünce, görüş ve duygu âlemine zenginliği kazandıran” bu kuvvet, politikanın maşası olmayı kabul ederek intihar etmiştir. Aydınlarımızın yobazlaşması ve hakikatle bağdaşamaz konuma düşmeleri de bu yüzdendir. Politikadan başka bir kutsal tanımayan insan, okudukça yobazlaşır, cahilleşir.

Türkiye’de bir dönem düzenlenen sanat ve edebiyatla ilgili yarışmalarda da politikanın tesiri belirgin hâl gelmiştir. Seçici jüriler, hep bir anlayışa hizmet amacıyla oluşturulmuştur. Bu çeteleşmenin farkında bir yazar olarak Tarık Buğra, bu şekilde oluşturulmuş jürilerden hayırlı bir netice beklemenin hayalcilik olduğunu vurgular.

Seçin (...) bir jüri, ondan sonra da verin ödüllerinizi, yâni besleyin ‘adam’larımızı... itibar ve ün kazandırın piyonlarınıza ve maşalarınıza.

Türkçesi, öyle yarışmalar, öyle jüriler!.. Onlar öyle olunca, ödüller de örtülü ödeneğin açık ödeneği olur çıkar. Bunun adı, bir taşla iki kuş vurmaktır. (...) Ama bir defa daha belirtmeli ki, yetenezsiz jüriler sempatilerine, antipatilerine mahkûmdurlar. Onlardan doğru bir karar beklemek bir ‘ih-timâlî hesap’ işidir.

Fakat –ne çare- Türkiye’de sanat ve edebiyat yarışmaları onu bile aratıracak hale gelmiştir, yüzde yüze yakın bir ölçüde, o çürük ve çürütücü politikanın oyunu olup çıkmıştır. Bu konuda artık gün devrimciyim, ilericiyim, sosyalistim diyenlerin veya öyle görünebilen açığözlerindir.. “Hasanım böreği” onlarda (Buğra, 2002: 138-139).

1970’li yıllarda Türkiye’yi saran modalardan birinin “insanları sevmek” olduğunu dile getiren Tarık Buğra (2002: 146-148), bu anlayışın ithal malı olduğunu, bunu da Komünist Rusya’nın dünyaya pazarladığını ifade eder. Bizim, kendi anne babası, kardeşi ve dostlarını sevmeyi beceremeyen “yoz sanatçılarımızın” da bu parolaya dört elle sarıldığını söyler. Aydınlarımız, “tavuslar gibi kabara kabara insan sevgisinden söz ediyor, insanları sevdiklerini söylüyorlar [dır].” Sevginin birtakım fedakârlıklar gerektirdiğini savunan Buğra,

söz konusu anlayışın insana hiçbir sorumluluk yüklediğinin altını çizer. Sevgi, “insanı kötülüklerinden, yanılmalarından, geriliklerinden kurtarmak iddiasıyla ‘savaş’ açmak değil, yardımcı olmak çabası ve iradesidir. Karşıda mevzilenmek değil, yanında olmaktır” diyen Tarık Buğra, bizim diplomalı aydınlarımızın, gittikleri köy ve kasabalara, “silahla zaptettikleri düşman ülkesine” girer gibi girdiklerini söyler. Böyle bir durumda insanı sevmekten bahsetmek abestir. Halk bu “yoz aydınlara” gereken tepkiyi göstermiştir. Halkın karşısına iyi niyet ve yardımcı olmak düşüncesi ile çıkmayanların, “tutucu... yobaz... ağa... gerici... kuyruk” gibi bize ait olmayan ifadeler ve “ihtilâl tehditleri” ile çıkanların, insan sevgisinden de memleket sevgisinden bahsetmeye haklarının olmadığını kaydeder.

Politikacılar için ilginç bir benzetme yapar, Tarık Buğra. Ona göre politikacılar, elinde pazar filesi ile kumar masasına oturan ve orada bir gün bir gece geçiren, bu yüzden çocuğunun doğumunu göremeyip kendisinden beklenen ilaçları da alamamış, gerçeklerden uzak düşmüş birer İhsan Hoca’dır. Kısaca bütün politikacılarımız İhsan Hocalaşmışlardır. Bunlar kendilerini iktidar oyunlarına kaptırıp gitmişler, bütün girişimlerinde oy hesabı yapmayı alışkanlıkları hâline getirmişlerdir. “Yararlıya, doğruya ve verimliye” sırt çeviren bu aydınlar; “anlamsıza, zararlı ve çürütücüye, kaybettiriciye” oy getirecekse dört elle sarılabilmektedirler. Ona göre bizim baş davamız “politikacıların kaptırıp gittikleri oyun içerisinde Devlet şuurunu yitirishleridir; Devlet menfaatları için bir asgarî müşterek bulamayışlarıdır (Buğra, 2002: 222-223).”

Politikanın “bir yutturmaca sanatı” olduğu fikrine katılan Tarık Buğra, aslında politikaya “inandırma sanatı” demeyi daha uygun bulur. Ama sadece gelecek adına vaatlerde bulunan, bu vaatleri gerçekleştirmekten kaçınan politikacıları tasvip etmez. Politikacıların bu “kandırmaca oyunu” daha çok düzeni sağlam bir temele oturmeyen ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun en belirgin örneği de Rusya’dır. Kötü politikacılar bu ülkede düpedüz bir yıkılışa sebep olmuş, nesiller heba olmak tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır.

Komünizm Çarlık Rusyasının sıkıntılı halkını, onlara yeryüzü cenneti kuracağına inandırarak ayaklandırdı, öyle geldi. Ve Dünya'nın en büyük hapishânesini, en büyük tecrit kampını, en büyük propaganda holdingini kurdu. Milyonlarca insanı fırınlarda yaktı, milyonlarcasını da çalışma kamplarında öldürdü. Bir ‘toplum için’ yutturmacası ile insanı köleleştirdi. Eşitlik türkülerini, türedi bir zâdegan azınlığı getirmek içinmiş, daha gaddarca ezmek içinmiş, belli oldu. Ve, iflâs etti. Etti, ama Basra hârab olduktan sonra. Bu yıkımı kaldırmaya, bakalım bir neslin ömrü yetecek mi? (Buğra, 1990: 26).

Yazar, “Başkent Bataklığı (Buğra, 1990: 30-31)” adlı yazısında, çok partili dönemdeki politikacıların genel bir tipolojisini verir. Bu tip politikacıların “Ankara’yı ele geçirme savaşında” esas görevlerini, sorumluluklarını ve Türkiye’yi unuttuklarını iddia eder. Zaman içinde tüm toplum politize olmuş, insanlar kaderlerini politikaya bağlamışlar; kalkınma, refah ve haklar ile özgürlükleri politikadan bekler hâle gelmişlerdir. Kendini, çevresini ve sorumluluklarını unutan insanın da politikaya esir olması kaçınılmazdır. Tarık Buğra, 1947-1987 arasında yaşanan ve ciltlerle anlatılabilecek olay ve gelişmeleri kısaca şu şekilde ifade eder: “Gözü dönmüş Başkent seferlerinde kendimizi unutuşumuz ve unutturuluşumuz.”

Halkı politize etmeye çalışan siyasîlerin politikadan anladıkları, “milletin işi gücü bırakıp ana meselelerden koparak, sırf onları iktidar yapmak için ayaklanması, cephelere bölünmesi”dir. Bu tür politikacıların baş sloganları ise “Benden olmayan benim düşmanımdır!” cümlesidir. Eğer bu slogan tutarsa, geçmişte yaşadığımız cami ve kahvelerin ayrılması, kurtarılmış köyler, kentler ve bölgelerin oluşması kaçınılmazdır. Tarık Buğra, bu noktada okuyucularını uarmayı ihmal etmez. Politikacılara fazla kulak asmamalar gerektiğini, dünya ve Türkiye’nin meselelerini kendi kafaları ile kavramaları gerektiğini tembih eder. Yalnız günü değil, geleceği ve çocuklarının geleceğini düşünerek hareket etmelerini okuyucularından isteyen Tarık Buğra, gözünü iktidar hırsı bürümüş, kötü hiçbir politikacının “siyasî mevtâ” olmayı kabullenmeyeceklerini belirterek, paçasını kurtaran milletlerin “başarısız ve beceriksiz politikacıları –hatâlarıyla sevdalarıyla- işte o siyasî mevtâlar galerisine çekilmeye mecbur edenler (Buğra, 1990: 55-57).” olduğunun altını çizer.

Tarık Buğra, halkımızın politize olmasında kötü politikacılar ile aydınları sorumlu tutar. Politize olmak, devletin temelini çürütmenin yanında insanı değerli kılan tarafları ve gerçek hayatı sefilleştirmiştir. Politikacılar ve aydınların aksine Atatürk, milletle ve halkla olan bağı ve sırtını onlara dayaması sayesinde başarılı olmuştur. Bu konuda, Atatürk’ün aydınlarla halk arasındaki uçurumun neden kaynaklandığını belirten ve örnek alınması gereken sözlerini aktarmayı uygun bulur:

... Sınıf-ı münevver telkinle, irşatla kitle-yi ekseriyeti kendi maksadına göre iknaa muvaffak olamayınca başka vasıtalara müracaat eder. Halka tahakküm ve tecebbüre başlar; halkı istibdâta bulunmağa kalkar. Halkı ne birinci usûl ile, ne de tahakküm ve istibdât ile kendi hedefimize sürüklemeğe muvaffak olunamadığını görüyoruz. Bunda muvaffak olmak için münevver sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında tabû bir intibak olması lâzımdır. Hâlbuki bizde öyle mi olmuştur? O münevverlerin telkinleri milletimizin umk-u ruhundan alınmış mefkûreler midir? Şüphesiz hayır (Buğra, 1990: 68).

Batılılaşma tarihimiz uzun bir arayışın hikâyesidir. Batılı olmak için eğitim, giyim-kuşamda, gündelik yaşam pratiklerine değin birçok alanda ıslahat, te-ceddüt veya reform denemelerine girişen devletimiz, üzerinden epey bir süre geçmesine rağmen garplı olmanın yolunu bulamamış gözükmektedir. Bu süre içinde kullanılan “gerici, tutucu, şoven, dinci” ile “ilerici, satılmış, komünist” yaftalamaları da bu vetirenin doğal bir parçası sayılmıştır. Batıyı el yordamıyla tanımaya çalışan devlet ve toplum, bu süreçte “sâde suya tirit aydınlar”ın yön-lendirmesi ile yüzeysel bir Batı taklitçiliğine düşmüş ve asıl Batıyı ıskalamıştır. Kendi kendimize düşüğümüz kavga ve uydurduğumuz düşmanlar bile, hep bu sakat anlayıştan doğmuştur. Aydınlarımızın yönlendirmesi ile ülkemiz son iki yüz yılını “objektif hiçbir değeri bulunmayan rozetler ve sloganlar” uğruna harcamıştır. Batı, bütün özgürlüklere ve farklı düşünenlere gösterdiği anlayış sayesinde bugünkü seviyesine gelebilmişken, bizim “sade suya tirit aydınları-mız” bir başka deyişle “Batılılaşma havarilerimiz” sloganlara kul köle olmayı özgürlük saymışlar, farklı düşünenleri ise “uygarlık düşmanı” diye yaftala-mışlardır. Bu tür aydınlara göre Batılılaşmak “her şeyimizle biz olmaktan çıkı-şımızdır ve bize ait ne varsa, başta tarihimiz, hor görmektir, karalamaktır, yok saymaktır.” Aksini düşünmek ise tutuculuk, şovenlik, Atatürk’e ve cumhuri-yete düşmanlıktır. Bu tür aydınlar, çeşitli yaftalamalar ile toplumu kamplara bölmeyi başarmışlar, insanımızın ve milletimizin gerçek kişiliğini engellemiş-lerdir (Buğra, 1990: 74-77).

Türkiye mazisini ve birtakım değerlerini inkâr edenlerin ülkesi hâline gelmiş-tir. Tarık Buğra (1990: 97-103), “aydın kavramının neredeyse beğenmeme, kü-çümseme, karalama ve red ile eş anlama” geldiğini ileri sürer. Beğenmek, tak-dir etmek, övmek insanın güzel huylarındandır ama bizim aydınlarımız, yapı-lan bir işi ne kadar kötülerlerse o kadar büyüyeceklerini, önem kazanacaklarını sanmak gibi bir yanılgıya düşmüştür. Aslında bu durum “aklın, vicdânın, hak ve hakikat idrâkinin politikaya terhin, hattâ teslim edilmişidir.” Aydınlarımızın kafalarını ele geçirmek için, çeşitli kimyasal maddelerin yanı sıra psikoteknik de kullanılmaktadır. Reklâm ve propaganda da insanımızı köleleştirip robot-laştırmaktadır. Üstelik bu köleliğe ödüller, madalyalar verilmektedir. “İleri-cilik, devrimcilik, aydın kişilik gibi madalyalar” bu şekilde köle kervanları üretmiştir. İnsanlığın ve ülkemizin geleceği sloganlarla, telkinlerle değil kendi beyinleri ile gerçek ve hakikatin peşine düşen aydınların ellerindedir

Tarık Buğra'nın politika ile ilgili düşüncelerinde “demagog” kavramı da önemli bir yer tutar. “Demagog” kötü politikacıdır. Yani halkın yüzüne gülen, gerçekleri saklayan ve sonunda halkı kandıran bir tiptir. Demagog ve demago-ji kavramlarına şöyle bir açıklık getirir:

Demagoji, yalan ve iftiranın doktora yapmış da ordinaryüs profesör cübbesi giymiş en üst derecesidir. Ve, hakikat için, doğru için, gerçek için, yararlı için katil değil, topyekûn imhacıdır. Yüze gülücülük dehâsıdır; halktan yana, halktan yana maskesi gönderilmiş ve bu maske yüzü olmuş İblis ajanıdır. Aklı ve aklın bütün ürünleri, onun elinde geniş halk kitlelerinin Allah emâneti olan aklını, yâni gerçekleri, hakikatleri, doğruları ve yararlıları kavrama gücünü felce uğratan, sonra da akı kara, kararı ak kabul ettiren bir silâh olmuştur, çağımızda! (Buğra, 1990: 125).

Politikacıların “büyük laf söyleme hastalığı”na tutulması, Tarık Buğra’nın üzerinde durduğu meselelerden biridir. Sadece bakanlar değil ikbal peşinde koşan bazı partizanlar da bu illete yakalanmışlardır. Tarık Buğra, bununla ilgili olarak, 1940’lı yıllarda Demokrat Parti iktidarının kokusunu almış bir çarıklı erkân-ı harble ilgili tanıklığını aktarır. Bu kasaba politikacısının söyledikleri ve Tarık Buğra’nın bununla ilgili tahlili kayda değerdir:

-Muhterem hemşerilerim; dimâkrası geldi mi candarma gider, muhtar gider. Hele bi getirelim, vergi tahsildarı gider. O kadar güzeldir. Ondan bile güzeldir. O kadar, o kadar güzeldir ki, ne sen sor, ne ben deyeyim velhâsılı kelam.”

Velhâsılı kelâm, bana bizim politikacıları târif et deseler, vaadlarını ve eleştirilerini büyük lâflar furyasında hiçleştiren, ele aldıkları konuyu öldüren kimseler derim. Buna yürekte inanıyorum. O kadar ki, büyük lâf meraklıları, verdikleri sözleri tutamayacak, hattâ tutmayacak ve eleştirdikleri konuyu kavrayamayan, hattâ asla kavrayamayacak olan palavracılardır dememe nezaketim mâni oluyor (Buğra, 1990: 161).

Büyük laf etme hastalığına tutulmuş politikacılarımızın kullandıkları en kullanışlı kavramlar “laiklik, şeriatçılık, Atatürk ilkeleri ve insan hakları” olmuştur. Bu kavramlar aracılığıyla kötü politikacıların en kolay etkileyebildiği kesimlerden biri ise “diploma ve etiket aydınları”dır. Kötü politikacının esiri olan bu kesim, aynı zamanda devletin yıpranmasına sebep olmuşlardır. Gerçek eğitimden nasibsiz yetişmiş, bağımsız düşünebilme yeteneğinden mahrum olan bu aydınlar, sloganların esiri olmuş, düşünce özgürlüğünün manasını ve değerini kavrayamamış, hem büyük lâfların, hem de kötü politikanın sık sık âleti olmuşlardır. İktidara saldıran ve bunun iktidardan çok devleti yıpratacağını düşünmeyen veya umursamayan bu aydınlar, bunalım dönemlerimizin temel karakterleridir (Buğra, 1990: 162).

Türkiye’de eğitim de politizasyondan nasibini almıştır. Eğitim sistemimiz tecdüt, tanzimat, reform veya inkılâp gibi çareyi değişimde ve değiştirmekte aramıştır. Eğitim-öğretim saplantısı ülkeyi ham bir hayalin peşinde sürükley-

miştir. Politikacıların elinde eğitim sistemimiz tam bir politizasyona uğramış, eğitim gerçek amacından saptırılmıştır. Bu noktada gerçek öğretmenlere ihtiyaç vardır. “Beyni sloganlarla yıkanmamış ve kendisine emânet edilen kürsüyü derebeylik tahtı sanmayan kişidir o.” Bu tür eğitimciler her şeyden önce kendisine emanet edilen körpe beyinlere “herhangi bir düşünceyi aşlamakla, telkinle değil, hür düşünebilmeyi öğretmekle görevli olduğunu” kavrar ve konusunu –ve sınıfını- politikadan korur (Buğra, 1990: 231-232)

Kültür ve Turizm Bakanlığı adından hareketle, “kültür”ün turizme evlatlık verildiğini söyleyen Tarık Buğra, birçok bakan değişmesine rağmen tablonun değişmediğinden yakındır. Cihad Baban dışında diğer Kültür ve Turizm Bakanlarından hemen hemen hiçbirinin Türk ve dünya edebiyatı ile ilgi kurmadığını, protokol mecburiyetinden önce tiyatroya, konsere, operaya gitmediğini üzülererek belirtir. Dünya politikacılarından De Gaulle, onun için büyük adamdır. Çünkü kendisine Kültür Bakanı olarak Fransa'nın büyük romancılarından ve sanat tarihçilerinden André Maleaux'yu seçmiştir.

Eğer aydınlar birtakım hırs ve heveslerinin peşine düşerlerse, halkın kendisini demagogların ve şarlatanların eline kaptırması kaçınılmazdır.

“Balık baştan kokar. Demokrasi’de baş –politikaya, basına, bilime, edebiyata, iş hayatına, düşünce hayatına el koymuş olan- aydın dediğimiz ve aydın demek zorunda olduğumuz kesimdir. O kesim korkmaya görsün; yâni hırsların, heveslerin peşinde bir kördöğüşüne düşmeye görsün. O zaman çoğunluk, demokrasinin değil sadece, bütün doğruların, bütün çıkar yolların canına okur. Çünkü, dipsiz kile, boş ambar, aslı astarı olmayan iddiaların, ipe sapa gelmez vaadlerin peşine düşer; yakasını şarlatanlara, üçkâğıtçılara, çıkarıcılara kaptırır.

Ve, onları getirir; çok geçmeden de gideni aramaya başlar. Fâsid dâire denilen şey işte budur; çünkü öyle çoğunluklar, o arayışlarının peşinde, bula bula, yeni üçkâğıtçılar, yeni şarlatanlar, yepyeni çıkarıcılar bulmaya mahkûmdur (Buğra, 1990: 297).

Kendisine sorulan “Ne için yaşıyoruz, hayatın gayesi nedir?” sorusuna cevap arayan Tarık Buğra, bu sorunun doğru cevaplanması için “dinin ve ahlâkın desteklediği sağlam bir politik düzen”i şart koşar. Ülkemizin uzunca bir süreden beri “hem haris politikacılara ve içinde birer ur gibi beliren sabotajcılara rağmen” böylece bir düzen kurabilmenin mücadelesini verdiğini ileri sürer. Bu düzen insanın “vicdanıyla, kafasıyla yüzde yüz hür olduğunu” kabul eden, hak ve menfaatlerin hiziplerin oyuncağı olmadığı bir düzendir. Bu düzen, olgun bir demokratik kültürün belirtilerini taşımalıdır. Yani “cehlini ve ehliyet-sizliğini şark usulü politika oyunları ile kapatmağa kalkışan iktidar gaasıpları-

nı tasfiye imkânları verir ve böylelerini koruyacak hiçbir kuvvet tanımaz.” Millet de yaşamın gayesini ancak böyle bir düzen içinde doğru cevaplandırabilecektir.

“Türkiye ve Türk milleti”ni bütün menfaatlerin üstünde gören yazar, devleti önceleyen bir bakış açısına sahiptir. Böyle bir düzende birey, “Devlet benim dinî inançlarıma, fikirlerime, gayret ve teşebbüslerime arka çıkıyor, ben de ona arka çıkmak zorundayım. Kanunların beni korumak için yapıldığını görüyorum. Ben de kanunların korumalıyım.” demelidir. “Mini mini bir politikacı zümresi, yarısı harislerden, yarısı da midecilerden kurulu avuç içi kadar bir ekip kendi dehâlarını milletin arzu ve yapıcı kuvvetine üstün saydıka Türkiye ancak bu cevabın teşekkülü için mücadele etmekle vakit geçirecektir” diyen Buğra, adeta bir millet mistiği gibi konuşur (Buğra, 1964: 58).

Türkiye’ye teknik yönden geri diyenlere ve hor görenlere kızan Tarık Buğra (1964: 117-118), “politikacıları ve tavuk altından çıkmış ördeklere benzeyen okur-yazarlar”ı bir yana bıraktığında, Türkiye’nin büyük olduğunu ileri sürer. Ülkemiz sağduyu, hoşgörü ve bir medeniyet ülkesidir. Gericilik, Türkiye’den uzaktır. Türkiye, kendi politikacılarına ve hakiki aydınlarına kavuştuğu zaman büyüklüğünü idrak edecek, bunu da kimse önleyemeyecektir. Bu bir kaddedir ve “en medenî en ileri” yoldan gerçekleşecektir.

Politika, uzmanlık isteyen bir meslektir. Ülkemizde bu anlamda bir politika anlayışının teşekkül etmediğini düşünen Tarık Buğra, bizim politikacılarımızın işe devlet görevlisi alınır gibi belirlendiğinden bahseder. Bu da koşulsuz olarak seçimi yapan kişinin otoritesine boyun eğmek anlamına gelir. Bizim demokrasimiz ile demokrasisi yerleşmiş ülkelerin demokrasisi arasındaki temel fark, politikanın henüz bir meslek niteliğini kazanmamış olmasıdır. Ona göre tüm partiler ve politikacılar, aralarında ne cereyan ederse etsin “millî menfaatler” konusunda birleşmeyi başarabilmelidir. Bu durum, aynı zamanda politik hayatımızın ve idrakimizin de bir düzeye erişmesini beraberinde getirecektir (Buğra, 1990: 251).

Demokrasinin zor olduğunu, “bir armut piş ağzıma düş” basitliğine indirgemeyeceğini belirten Tarık Buğra, demokrasinin bir ütopya olmadığını da altını çizer. Bunun yol ve yöntemini, hakiki aydınların odağında yer aldığı bir tespitle, izah eder. Bunlar “bir avuç namuslu, dürüst, akıllı, yurtlarını ve yurttaşlarını yürekte seven –evet, bir avuç- öncü”dür. Bu öncüler politika, basın, bilim, iş hayatı ve edebiyat gibi alanlarda yer tutacaktır. Çoğunluğun yönlendirilebileceğini ve çoğunlukta çoğunluğun “Allah’ın en aziz başışı olan sağduyu ve sağ düşünce” sahipleri olduğunu kaydeden yazar, bu tür hakiki aydınların söz konusu alanlarda bulunmasını ülkenin geleceği için bir umut ışığı olarak görür (Buğra, 1990: 297).

Türkiye’de belirli dönemlerde belirli kavramlar etrafında kuru gürültü kopardı, politikacıların sevdikleri şeylerdendir. Bunlardan biri de “irtica”dır. Ama politikacılarımız ve aydınlarımız, bu kavramın kesin bir tanımını ortaya koymaya yanaşmazlar. Eğer bir ilmî araştırma sonucunda bu ortaya konulabilse, Türkiye kısır tartışmaların içinde nefes ve mürekkep tüketmeyecektir. Bu yapılmadıkça “politika, havanda su döğenlerle onların hünk deycilerinin mesleği olmaya devam edecektir.” Kavramların net bir tanımının ilmî bir şekilde ortaya konulmaması yüzünden, bu ülkede anarşi oluşmuş, ana dilimizi kavga konusu yapmışızdır. Bu duruma düşmemizde temel sebep “ilim zihniyetinden uzak, bu yüzden de objektif olabilmeye yeteneğinden yoksun politikacılar, bir şey olmayı, bir şeyler kazanmayı sâdece politika uyduluğunda arayan sözde aydınlarla, kartvizit ve etiket öğretim görevlileridir.” (Buğra, 1990: 346-348).

Tarık Buğra, hakiki demokrasiye ve medeniyete giden yolun hakiki aydınlardan geçtiğini düşünür. Demokrasinin icaplarını yerine getirmek ve halkı yönlendirmek de çok önemlidir.

Huzura, refaha ve kalkınmaya, gelişmeye giden yol, ancak ve ancak oyun kurallarına göre oynanıldığı takdirde açılabilir. Bu da, yetenekli, dürüst ve kendileri kadar ülkelerini de seven politikacılar ister. Ve, elbette daha önemli olarak, sempatileri, antipatileri ile, duyguları ile değil, akılları ile yön seçebilen çoğunluklar ister; geçmişin sonuçları ve geleceğin muhtemelleri için objektif muhasebe yapabilen ve muhasebeye kendilerini mecbur tutan –gene yetenekli, dürüst ve ülke insanlarını da kendileri kadar önemseyen- aydınlar ve basın câmiası ister (Buğra, 1990: 357).

Türkiye’nin çeşitli meselelerini çözmede ve rejim konusunda çareyi “insan” da yani bir kadroda bulan Tarık Buğra (1964: 17-19), “psodo dâhiler” dediği sah- te aydınların, çeşitli kusurlar ile malû olduğunu düşünür. Gerçek aydın olduklarını iddia etmelerine rağmen parti kurmadıklarını, gerçeği çeşitli yönleri ile ele almadıklarını ve bu dürüstlüğü göstermediklerini ileri sürer ve bunu, onların ikide bir dem vurdukları Batıyı bilmemelerine bağlar. Bu noktada Tarık Buğra, millete büyük iş düştüğünü söyler. Ona göre mesele rejimde değil millettir. Hakiki aydınlar da gerçekten aydın, yurtseverse milleti kamplara bölmeyi bırakmalı, var güçleri ile millete çalışmayı, iyi iş yapmayı ve bunun Türkiye için bir ölüm-kalım meselesi olduğunu anlatmalıydılar.

SONUÇ

Küçük yaşlardan itibaren politikanın içinde yer alan Tarık Buğra, yıllar içinde edindiği birikimi eserlerine yansıtmıştır. Romanlarında siyasî meselelere eğildiği gibi, düşünce yazılarında da kritik dönemlerde oldukça belirginleşen bir

tavırla, politika ile ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur. Tarık Buğra, ülkemizin demokrasi tarihini politize olmakla eşdeğer görür. Ona göre politizasyon, ülke insanını gerçeklerinden ve sorumluluklarından koparan bir afyondur. İnsanımız kendini bir kere bu kısır döngüye kaptırırsa, bu durumdan çıkabilmesi çok zordur. O, politikayı hayatın odağına yerleştirmeyi, bu ülkeye ihanet olarak görür.

Toplumun bütün kılcallarına sızan politika, sanat ve edebiyatımıza da sirayet etmiştir. Sanat ve edebiyatı bir uydu hâline getirerek kendi amaçları için kullanmak isteyen politika ve politikacılar, insanlar arasındaki ayrılıkları körükleyerek bu hedefine varmaya çalışır. Sanat ve edebiyatta, sağlam ölçüleri ortadan kaldırarak “sen, ben, bizim oğlan” döneminin başlamasına sebep olan politika, kendi önünde en büyük engel olarak sanat ve edebiyatı görür. Tarık Buğra’ya göre toplumlar, politizasyonun yıkıcı ve çürütücü etkisinden ancak sanat ve edebiyata bağlandıkları ölçüde uzak kalabilir. Sanat ve edebiyat, bunun dışında “insanı daha fazla insan” yapar. Sosyal hayatta her alanda başarılı olmanın yolu, sanat ve edebiyatla ilgilenmekten geçer.

Tarık Buğra’ya göre dilimiz de politikaya alet edilmiştir. Politikacılar, kendilerini hayatın odağına yerleştirerek yetkin olmadıkları dil konusunda bile ileri geri konuşabilmektedirler. Bunun yanında belirli ideolojilerin perspektifinden dil meselesine bakan aydınlar da, çeşitli menfaatler uğruna politikacıların dümen suyuna girmişlerdir. Her şeye rağmen bugün dilimizin en güzel zamanlarını yaşadığını savunan Tarık Buğra; Divan edebiyatı, Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Ati dönemlerindeki Türkçe’yi taklit ve züppeliğin bir sonucu olarak görür. Öztürkçe ve arı dil düşüncesi de bu züppe ve taklitçiliğin devamıdır.

Ülke insanının politize olmasında, kötü politikacılar ile etiket aydınları büyük bir role sahiptir. Kötü politikacılar yani demagoglar⁵, unvan ve itibar kazanmaktan başka bir düşüncesi olmayan kişilerdir. Bunların çoğu, büyük laf söyleme hastalığına tutulmuş kişilerdir. Maksatları sadece seçim kazanmaktır. Ülkemizin sorunlarının temelinde gerçek politikacı yetiştiremeyişimiz yatmaktadır. Bundan diplomalı, etiket aydınları da sorumludur. Demokrasi, bir ütopya değildir ama yetişmiş bir kadroyla mümkün olabilir. Bunun için de hakiki aydınlara büyük ihtiyaç vardır.

Tarık Buğra, ülkemizin temel meselelerinden biri olarak gördüğü politika ve politizasyon üzerinde çokça durmuş, gerçek demokrasiye geçilip insanlarımızın refah seviyesinin yükselmesi için kalemiyle mücadele etmiş bir yazardır. Her zaman siyasete mesafeli duran Tarık Buğra, kalkınmanın ancak güçlü bir demokrasi ile mümkün olduğuna inanır.

⁵Tarık Buğra’nın demagog için kullandığı vasıflar, Weber’in çizdiği kavramsal çerçeveye uyar. Meşrutiyetçi devletin ve özellikle de demokratik düzenin yerleşmesinden sonra, demagog, tipik bir siyasal önder olmuştur. Sözcüğün genellikle olumsuz çağrışımlar yaptığına dikkat çeken Weber, bu tür politikacıların genellikle söylev türünü çokça kullandığını belirtir (Weber, 2008:166-167).

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1992), *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Akşin, S. (2008), *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Andı, M.F. (2000), *Tarık Buğra*, İstanbul: Şûle Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (1995), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Buğra, T. (1964), *Gençlik Türküsü*, İstanbul: Milliyetçiler Derneği Neşriyatı.
- _____. (1990), *Bu Çağın Adı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- _____. (1992), *Politika Dışı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- _____. (2002), *Düşman Kazanmak Sanatı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Coşkun, S. (2011), *“Siyaset ve Siyasi Meseleler Karşısında Tarık Buğra”* Tarık Buğra (Editör: Mehmet Tekin), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çetinkaya, H. (1986), *Sancılı Yıllar (1965-1971)*, İzmir: Tekin Yayınevi.
- Dâver, B. (1969), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Doğan Yayınevi.
- Erer, T. (1966), *Türkiye’de Parti Kavgaaları*, İstanbul: Çınar Matbaası.
- Göze, A. (1993), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Karal, E.Z. (1967), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1960)*, İstanbul: MEB
- Karpat, K. H. (2012), *Kısa Türkiye Tarihi (Yayına Hazırlayan: Güneş Ayas)*, İstanbul: Timaş Yayınları..
- Koçak, C. (2010), *Türkiye’de İki Partili Siyâsî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)/ İkinci Parti*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köse, H.M. (2009), *Siyaset*, TDV İslâm Ansiklopedisi, Yıl: 2009, cilt: 37, sayfa: 294-299.
- Meriç, C. (2005), *Jurnal C:2*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Schick, İ.C.-E.A. Tonak. (1998), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Belge Yayınları.
- Shaw, S.-E. K. Shaw. (2006), *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye Cilt:2 (Çeviren: Mehmet Harmancı)*, İstanbul: E Yayınları.
- Tekin, M. (2004), *Tarık Buğra (Söyleşiler)*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Toker, M. (1971), *Solda ve Sağda Vuruşanlar*, Ankara: Akis Yayınları.
- Tuncer, H. (1988), *Tarık Buğra*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- _____. (1992), Tarık Buğra'nın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul: MEB.
- Turan, İ. (1986), Türk Siyasal Hayatının Gelişimi (Editörler: Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay), *Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu* (s.461-489, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım).
- Turgut, N. (1986), Türk Siyasal Hayatının Gelişimi (Editörler: Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay), *Türkiye'de Siyasal Muhalefet Olgusu ve Anlayışı* (s.413-460), İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Vergin, N. (2011), Siyasetin Sosyolojisi/Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar, İstanbul: Doğan Kitap.
- Weber, M. (2011), Sosyoloji Yazıları (Çeviren: Taha Parla), İstanbul: Deniz Yayınları.